

Maria Brykalska

Ewa Korzeniewska (21 października
1910 - 23 czerwca 1983)

Pamiętnik Literacki : czasopismo kwartalne poświęcone historii i krytyce
literatury polskiej 77/1, 405-413

1986

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach
dozwolonego użytku.

V. K R O N I K A

Z M A R L I

Pamiętnik Literacki LXXVII, 1986, z. 1
PL ISSN 0031-0514

EWA KORZENIEWSKA

(21 października 1910—23 czerwca 1983)

Dnia 23 czerwca 1983 zmarła w Warszawie po długotrwałej chorobie Ewa Korzeniewska, docent Instytutu Badań Literackich Polskiej Akademii Nauk, historyk literatury, autorka prac z dziedziny dokumentacji, biografii i edytorstwa.

Działalność życiową Ewy Rostkowskiej-Korzeniewskiej¹ wyznaczyły zainteresowania literaturą jako dziedziną nauki i przedmiotem praktyki dydaktycznej. Już w czasie studiów na Uniwersytecie Warszawskim w latach 1928—1933 w zakresie filologii polskiej brała żywy udział w studenckim ruchu naukowym — jako członek Koła Polonistów, a następnie Towarzystwa Polonistów. Po uzyskaniu w r. 1933 magisterium była nauczycielką w warszawskich szkołach średnich (m.in. w Lycée Français de Varsovie) oraz na kursach wieczorowych dla dorosłych.

W roku 1935 rozpoczęła działalność krytycznoliteracką drukując recenzje w czasopismach „Pion” i „Marchołt”. Od roku 1938 współpracowała jako stała recenzentka z organem Towarzystwa Polonistów — „Życie Literackie”, w którym też (1938, z. 3) debiutowała w dziedzinie teorii literatury rozprawą *Z zagadnień psychologii postaci powieściowych*.

Podczas okupacji niemieckiej przebywała początkowo w Warszawie, a od 1941 r. we wsi Brzozów pod Siedlcami, gdzie do 1944 r. uczestniczyła w tajnym nauczaniu. Po wyzwoleniu wyjechała w 1945 r. do Łodzi i włączyła się w aktywną działalność zmierzającą do odbudowania nauki i pedagogiki literatury. Nawiązała współpracę z zespołem tygodnika „Kuźnica” pełniąc w latach 1946—1950 funkcję stałej recenzentki w dziale krytycznoliterackim. Współdziałała w przygotowywaniu pomocy naukowych dla szkół średnich wydawanych w serii „Biblioteka Polonisty”, w której opublikowała szkic *Zofia Nałkowska* (1949). Równocześnie w latach 1946—1948 wykładała w Wyższej Szkole Teatralnej i Wyższej Szkole Pedagogicznej w Łodzi. Od roku 1947 była członkiem Związku Literatów Polskich.

---

¹ Informacje bio-bibliograficzne podaje *Słownik współczesnych pisarzy polskich* (t. 2, Warszawa 1964).

W roku 1948 powróciła do Warszawy i przystąpiła do pracy w organizowaniu Instytutu Badań Literackich jako członek zespołu założycielskiego. Z Instytutem związała całą swoją dalszą działalność zawodową począwszy od stopnia asystenta (1950): w 1951 r. została samodzielnym pracownikiem naukowo-badawczym, w 1955 — kandydatem nauk, w 1957 — docentem.

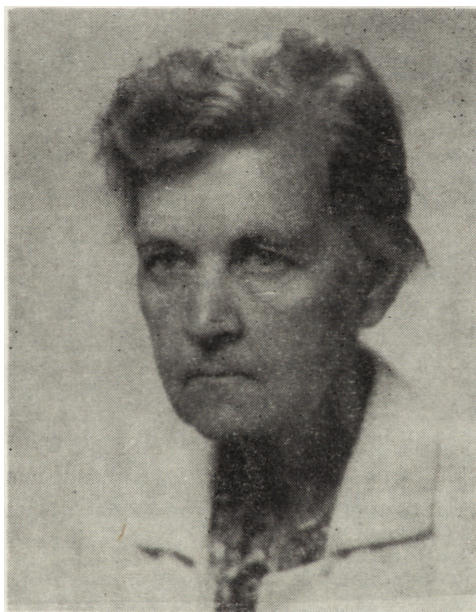
Była zaangażowaną uczestniczką działań Instytutu podejmowanych zarówno w ramach wewnętrznych zadań tej placówki naukowej, jak i skierowanych na zewnątrz — w celu propagowania nowej myśli humanistycznej i nowego literaturoznawstwa. Z ramienia Instytutu wchodziła w skład zespołów powołanych do przeprowadzenia ogólnej reformy programu studiów polonistycznych i przygotowania uniwersyteckiego podręcznika historii literatury okresu międzywojennego; w latach 1950—1951 prowadziła ćwiczenia z poetyki na Uniwersytecie Warszawskim i współpracowała z Wszechnicą Radiową. Brała udział w akcjach pomocy naukowo-dydaktycznej dla polonistów — nauczycieli szkół średnich, m.in. jako współautorka podręcznika *Zarys literatury polskiej dla klasy XI* wraz z antologią poezji i publicystyki (część 2: 1918—1950 (1952)) oraz autorka artykułu w tomie *Naturalizm, modernizm, literatura współczesna* w serii „Materiały do Nauczania Historii Literatury Polskiej” (1950). Uczestniczyła w akcji odczytowej dla nauczycieli prowadzonej w ośrodkach pozawarszawskich (m.in. prelekcje o literaturze międzywojennej i odczyt o pisarstwie Stefana Żeromskiego, Kielce 1954). Była współorganizatorką terenowych sesji naukowych — w r. 1951 konferencji w Kielcach, poświęconej Żeromskiemu, i w 1952 konferencji w Krakowie, dotyczącej problematyki wsi w literaturze przełomu XIX i XX wieku. Na potrzeby upowszechniania czytelnictwa przygotowała antologię *Wybór opowiadań współczesnych autorów polskich* (1951).

Uczestnictwo w działalności wewnętrznej Instytutu (należała do jego Rady Naukowej, kolegów redakcyjnych i zespołów badawczych) Ewa Korzeniewska rozpoczęła w Pracowni Podręcznika Historii Literatury Polskiej wykonując w latach 1948—1949 zadania organizacyjne. W roku 1950 została kierownikiem Zakładu Historii Literatury Polskiej Epoki Imperializmu, następnie — od r. 1954 — Działu Historii Literatury Polskiej XX Wieku, wreszcie, od r. 1967 — Pracowni Dokumentacji Naukowej Literatury od Roku 1890.

W kierowniczym dorobku Ewy Korzeniewskiej pierwszoplanową pozycję zajmują zespołowe dokumentacje bibliograficzne i prace materiałowe służące tworzeniu podstaw źródłowych dla nowych syntez literaturoznawczych. Ambicje jej nie ograniczały się przy tym do wytyczania dróg dokumentalistyce literackiej i tworzenia dla niej wzorów metodycznych, lecz obejmowały równocześnie kształcenie kadry naukowej — fachowców w dziedzinie literaturoznawstwa i dokumentalistyki, na któ-

rych pod jej promocyjną opieką wyrosła z doktorantów większość członków prowadzonych przez nią zespołów.

Zgodnie z przygotowanym planem rozpoczynając prace od źródeł prasowych, wykonano w zespołach prowadzonych przez Ewę Korzeniewską bibliografie zawartości około 70 czasopism z okresu od końca XIX stulecia do współczesności, o kluczowym znaczeniu w życiu kulturalnym i społeczno-politycznym. Zaprojektowano i rozpoczęto realizację dwu serii wydawniczych. W skład serii pierwszej o charakterze popularnonaukowym, zatytułowanej „Materiały do Dziejów Postępowej Publicystyki”, wchodziły publikacje zawierające charakterystykę czasopisma, antologię tekstów i bibliografię selektywną lub kompletną. W serii tej, przeznaczonej do szerzenia wiedzy o lewicowych nurtach w rozwoju

Ewa Korzeniewska

świadomości społeczeństwa polskiego, ukazały się w latach 1952—1955 pozycje: „Sygnały”, „Oblicze Dnia”, „Po prostu” — „Karta”, „Przegląd Społeczny”. W drugiej serii, „Materiały Bibliograficzne”, wykonane i opublikowane zostały w latach 1953—1959 pełne bibliografie zawartości 12 czasopism: „Wiedza”, „Nowe Życie”, „Światło”, „Kuźnia”, „Krytyka”, „Głos”, „Przegląd Społeczny”, „Społeczeństwo”, „Ogniwo”, „Tydzień”, „Na ziemi naszej”. Seria ta pozostaje największym zespołem bibliograficznym w zakresie retrospektywnej bibliografii czasopism polskich.

Trzeci rozpoczęty i prowadzony równocześnie z poprzednimi przez Ewę Korzeniewską rodzaj prac dokumentacyjnych stanowiły „Mono-

grafie Bibliograficzne". Monografie te, przedstawiające nowatorski, rozwinięty typ bibliografii osobowych, stały się wzorem zarówno w zakresie rozwiązań koncepcyjnych, jak metodycznych. Jako dysertacje doktorskie wykonano bibliografie twórczości: Juliana Tuwima, Gabrieli Zapolskiej, Tadeusza Boya-Żeleńskiego i Władysława Broniewskiego, a każda prezentowała zróżnicowane ujęcia dostosowane do rodzaju twórczości pisarza stanowiącej jej przedmiot. Przygotowaniu ich towarzyszyły przemyślenia i dyskusje mające na celu udoskonalenie tego rodzaju bibliografii naukowych.

Do wybitnych osiągnięć pracowni Ewy Korzeniewskiej w zakresie informacji naukowej zalicza się następnie *Słownik współczesnych pisarzy polskich*. Praca nad *Słownikiem* rozpoczęta została w r. 1950 w ramach tzw. Nowego Korbuta, czyli podjętej przez Instytut Badań Literackich edycji dzieła *Literatura polska* Gabriela Korbuta. Korzeniewska, wchodząca do kolegium redakcyjnego edycji jako kierownik grupy bibliografii w. XX, podjęła ze swoim zespołem zadanie kontynuacji dzieła Korbuta. Przygotowanie *Słownika* stanowiącego pierwsze tego rodzaju opracowanie biografii i bibliografii pisarzy i badaczy literatury wieku XX, w którym Ewa Korzeniewska miała wkład autorski i redakcyjny, zajęło jej i zespołowi ponad 10 lat prób i zmagania z przeszkodami merytorycznymi wynikającymi ze specyficznych trudności opanowania materiału, jakim jest współczesność, i pozamerytorycznymi, spowodowanymi sytuacją w polityce kulturalnej lat pięćdziesiątych. Wydany w latach 1963—1966 4-tomowy *Słownik* otrzymał w 1966 r. nagrodę Polskiej Akademii Nauk.

Kolejną, szeroko zakrojoną i kosztowną pod względem czasu i wysiłków inicjatywą dokumentacyjną Ewy Korzeniewskiej i jej zespołu było przygotowanie *Kroniki życia literackiego* pierwszego 20-lecia Polski Ludowej (1944—1964). Praca ta, mająca na celu dostarczenie podstaw źródłowych do przyszłych syntez, wymagała przemyślanych koncepcji merytorycznych i metodycznych związanych z warunkami egzystencji literatury w sytuacji mecenatu państwowego przy założonym respektowaniu swobody twórczości. W dyskusjach nad rozwiązaniem tych problemów Ewa Korzeniewska reprezentowała stanowisko ujmowania życia literackiego jako jednego z procesów rozwoju kulturalnego, nie wyizolowanego, nie ograniczonego do zakresu literatury i jej instytucji, lecz uwarunkowanego sytuacją polityczno-społeczną oraz sterowanego w ramach systemu ustrojowego. Problemowi ogólnej koncepcji kroniki, jak też szczegółowym założeniom jej opracowania dotyczącym zakresu, bazy źródłowej, proporcji w uwzględnianiu dziedzin pogranicznych, ustaleniu zasad metodycznych — poświęcono w zespole liczne dyskusje i konsultacje. *Kronika* nie została wydana drukiem i jest udostępniana w formie maszynopisu.

W roku 1970 Ewa Korzeniewska przeszła do Pracowni Badań Kul-

tury Literackiej i włączyła się autorsko do realizowanych tam i planowanych zbiorowych publikacji problemowych. Równocześnie pełniła funkcje organizacyjne i koordynacyjne w stosunku do dziesięciu zespołów uniwersyteckich związanych z Instytutem Badań Literackich współpracą w dziedzinie gromadzenia dokumentacji do dziejów polskiego życia literackiego w latach 1965—1970.

Równolegle do zadań wykonywanych w ramach obowiązków kierownika zespołów dokumentacyjnych Ewa Korzeniewska prowadziła własną, indywidualną działalność naukową związaną zarówno z planem działalności Instytutu, jak też odpowiadającą jej osobistym zainteresowaniom.

W rozwoju jej dorobku w tej dziedzinie wyróżnić można niejako dwie fazy. Pierwszą, trwającą do połowy lat pięćdziesiątych, charakteryzowała dominacja kryteriów ideologicznych w interpretacji i opiniach, drugą cechowała dojrzałość badawcza i dążenie do oparcia sądu na priorytecie szerokiej i gruntownej wiedzy. Prace powstałe w pierwszym okresie w większości należały do zakresu teorii i historii literatury. Kontynuowały linię krytycznoliteracką rozpoczętą przedwojennymi recenzjami, później rozwijaną aktywnie w „Kuźnicy” (1946—1950), następnie w artykułach i studiach drukowanych w „Nowej Kulturze” (1950—1952), „Pamiętniku Literackim” (1951—1957), „Twórczości” (1948—1949) i „Życiu Literackim” (1951—1954). Inspirowane były dążeniem do szybkiej przebudowy humanistyki i torowaniem drogi nowatorstwu w badaniach literackich. W tej ofensywnej fazie swej działalności Ewa Korzeniewska zajmowała się wiele metodologią badań literackich — m.in. w 1948 r. ogłosiła rozprawę: *Z zagadnień dzieła literackiego oraz Podstawowe założenia poetyki marksistowskiej*. W interpretacji stosowała zasadę uzależnienia twórczości od współczesnej jej sytuacji społeczno-ekonomicznej (np. artykuł *O realizmie „Przedwiośnia”*, 1950; przedmowa do *Nowel zebranych W. Orkana*, 1951; opracowanie edycji *Wyboru artykułów W. G. Eielńskiego*, 1953).

W centrum jej zainteresowania znajdowało się wówczas zagadnienie realizmu w twórczości wybitnych pisarzy polskich od naturalizmu do współczesności, wśród nich: Gabrieli Zapolskiej, Władysława Stanisława Reymonta, Władysława Orkana, Stefana Żeromskiego, Marii Dąbrowskiej.

W rozprawach *Z badań nad ideologią Gabrieli Zapolskiej* (1955) i *Twórczość dramatyczna Zapolskiej w latach 1895—1900* (1956) na podstawie faktów biograficznych i intelektualnych powiązań pisarki z kierunkami światopoglądowymi i estetycznymi ostatniego 10-lecia XIX w. wskazywała elementy postępowości i nowatorstwa. W celu wydobycia z zapomnienia i udostępnienia całokształtu dorobku literackiego Zapolskiej opracowała wspólnie z Jadwigą Czachowską, według najnowszego

stanu badań, obszerną edycję *Publicystyki (Dzieła wybrane, t. 1, cz. 1—2, 1958—1959; t. 2, cz. 3, 1962)*.

Z podobnej do stosowanej wobec pisarstwa Zapolskiej perspektywy charakteryzowała znamiona postępowej ideologii w powieściach Władysława Stanisława Reymonta: *Komediantka i Fermenty* — w posłowiach do tych utworów w *Dziłach wybranych* (1955). Broniła twórczości Reymonta przed zamykaniem jej wyłącznie w granicach naturalizmu. W tym okresie zdominowanego przez prymat kryteriów ideologicznych interpretowania utworów literackich z surową oceną Ewy Korzeniewskiej spotkało się pisarstwo Zygmunta Niedźwieckiego przedstawione w rozprawie *Zapomniany nowelista* (1954) jako przykład degeneracji twórczości ulegającej wpływom ideologii mieszczańskiej i estetyki naturalizmu. Na marginesie rozważań autorka rozprawy formułowała postulat badań nad zależnością między realizmem a naturalizmem, zwłaszcza nad wpływem techniki naturalistycznej na utwory realizmu krytycznego.

Obszerne miejsce w dorobku historycznoliterackim Ewy Korzeniewskiej tego okresu zajmowały rozprawy i prace edytorskie dotyczące pisarstwa Stefana Żeromskiego, m.in. redakcja książki zbiorowej *Stefan Żeromski* (1951), posłowie do *Walki z szatanem* (1951), studium *Od „Walki z szatanem” do „Przedwiośnia”* (1951), edycja *Dzienników* (t. 1—3, 1953—1956). W rozprawie *O „Dziennikach” Stefana Żeromskiego* (1954) dowodziła ich znaczenia jako źródła wiedzy o kształtowaniu się świadomości społecznej i estetyczno-literackiej młodego pisarza w okresie intensywnego dojrzewania człowieka i artysty, a zarazem jako dzieła stanowiącego zapowiedź późniejszego rozwoju jego twórczości i specyfiki właściwego mu rodzaju realizmu.

Z kolei główną pozycję w ówczesnej i dalszej działalności naukowo-badawczej Ewy Korzeniewskiej zajęły jej prace o pisarstwie Marii Dąbrowskiej. W rozprawach: *Z zagadnień realizmu „Nocy i dni” Dąbrowskiej* (1952), *Ze studiów nad ideowym podłożem „Nocy i dni”* (1952), *Droga Marii Dąbrowskiej do „Nocy i dni”* (1954) zebranych w książce *O Marii Dąbrowskiej i inne szkice* (1956), dokonywała interpretacji powieści według kryteriów marksistowskiej metody badań literackich, koncentrując się na problemie realizmu pisarki, jego uzależnienia od stopnia rozumienia przez nią dialektyki procesu historycznego i postępowości jej świadomości ideologicznej.

W roku 1958 Ewa Korzeniewska odbyła podróż naukową do Paryża, gdzie kontynuowała pracę nad publicystyką Zapolskiej oraz nad dziejami środowiska czasopisma polskiej gminy socjalistycznej, „Pobudka”, z którym łączyła Zapolską współpraca podczas jej pobytu w Paryżu w latach 1889—1895.

Ponadto przedmiotem poszukiwań prowadzonych w Paryżu przez Ewę

Korzeniewską była literatura z zakresu stanu wiedzy o modernizmie, a w szczególności o symbolizmie.

Wyjazd za granicę stanowił w działalności naukowej Ewy Korzeniewskiej swego rodzaju cezurę, odgraniczającą poprzedni okres od następnego, w którym dominowały prace źródłowe i edytorskie wykorzystywane jako podstawa do studiów o charakterze teoretyczno- i historycznoliterackim. Problematyka prac tego nowego okresu skupiała się wokół dwu głównych zagadnień — świadomości literackiej oraz twórczości Marii Dąbrowskiej.

Podjęte wówczas przez Korzeniewską studia nad rozwojem świadomości estetycznoliterackiej przełomu XIX i XX stulecia skupiały się na okresie modernizmu. Przyjmując za podstawowy teren penetracji krytykę estetyczną zajęła się szczególnie działalnością Zenona Przesmyckiego, którą scharakteryzowała w kilku rozprawach, jak np. *Miriam — redaktor „Zycia”* (1961), *Miriam nieznaną* (1965), *Miriam a Norwid* (1965), *Miriam a dekadentyzm i symbolizm* (1965) oraz w przedmowie do opracowanego przez siebie tomu 2 *Wyboru pism krytycznych* (Kraków 1967). Wydanie to, obejmujące dorobek literacki z lat 1883—1895, publicystykę literacką i artystyczną z lat 1901—1907, *norwidiana* i bibliografię prac krytycznych Zenona Przesmyckiego, spotkało się z ogólnym uznaniem ze względu na walory edytorskie oraz wartość zebranych tekstów jako źródeł ułatwiających poznanie świadomości estetycznej modernizmu i jej głównego reprezentanta. — „Liczy się [...] ta książka — stwierdził Stefan Lichański — nie tylko jako wyraz okolicznościowego hołdu, ale również jako pozycja ważna i niezbędna przy wszystkich próbach bilansowania twórczego dorobku Młodej Polski”².

Dla pełniejszego poznania problemu świadomości estetycznoliterackiej okresu modernizmu Ewa Korzeniewska przygotowała następnie wybór pism krytycznych Ludwika Krzywickiego, reprezentujący odmienną perspektywę widzenia roli twórczości artystycznej. W sferze zainteresowania problemem świadomości estetycznej powstała m.in. rozprawa *Krytyka francuska o rozwoju powieści XX wieku* (1964) oraz szkice: „*Świat*” 1888—1893 (1968) i „*Zycie*” 1887—1891 (1968).

Przewaga badań źródłowych i dokumentacyjnych cechowała również dorobek Ewy Korzeniewskiej związany z twórczością Marii Dąbrowskiej, stanowiącą — jak już wspomniano — drugi główny przedmiot jej działalności naukowej tego okresu. Nawiązała wówczas z pisarką osobisty kontakt umożliwiający korzystanie z jej zbiorów rękopiśmiennych i materiałów archiwalnych, została też wybrana przez nią do zespołu opiekującego się jej spuścizną. Przeprowadzone rozmowy i konsultacje z Dąbrowską przyczyniały się do wyjaśnienia licznych problemów jej pisarstwa.

² S. Lichański, *Miriam jako krytyk*. „*Twórczość*” 1968, nr 12, s. 149—150.

Głównie dzięki zabiegom organizacyjnym Ewy Korzeniewskiej uczony został w r. 1962 przez Instytut Badań Literackich jubileusz działalności Dąbrowskiej sesją naukową o zasięgu krajowym i zagranicznym, stanowiącą ważne wydarzenie w życiu naukowym i literackim. Również — w znacznym zakresie — staraniem Korzeniewskiej wydana została księga jubileuszowa pt. *Pięćdziesiąt lat twórczości Marii Dąbrowskiej* (1963), zawierająca referaty i materiały sesji. Do księgi tej Ewa Korzeniewska wniosła znaczny wkład redakcyjny i autorski (*Wstęp, referat Opowiadania Marii Dąbrowskiej, Bibliografia opowiadań Marii Dąbrowskiej, przekład referatu Ch. Hyarta Faktura epicka „Nocy i dni”, Parę słów na zakończenie*).

Dorobek naukowy Ewy Korzeniewskiej poświęcony Dąbrowskiej obejmuje publikacje książkowe, rozprawy i artykuły oraz edycje jej utworów.

Wśród książek ważną pozycję w dziedzinie dokumentacji pisarstwa Dąbrowskiej stanowi opracowana na podstawie materiałów archiwalnych i dziennika *Kronika życia* (1971) — pierwsze źródłowe przedstawienie biografii autorki *Nocy i dni* ze szczególnym uwzględnieniem faktów łączących się z rozwojem jej poglądów społecznych i estetycznoliterackich, uznane za „klucz” do interpretacji jej dzieła³. Jako prace o założeniach popularnonaukowych i pomocniczych powstały broszury *Maria Dąbrowska. 1889—1965. Poradnik bibliograficzny* (Warszawa 1969) i szkic: *Maria Dąbrowska* (Warszawa 1976) w serii „Współczesne Życiorysy Polaków”.

Rezultaty swoich badań źródłowych i analiz interpretacyjnych publikowała Ewa Korzeniewska m.in. w następujących rozprawach, szkicach i artykułach: *Wokół debiutu Marii Dąbrowskiej* (1962), *Dom rodzinny Marii Dąbrowskiej* (1965), *Jak powstawały „Przygody człowieka myślącego”* (1967), *Kłopoty z „Rozdziałem o Powstaniu” Marii Dąbrowskiej* (1967), *„Materiały literackie” Marii Dąbrowskiej* (1967), *Wokół „Rozmowy z J. Conradem” Mariana Dąbrowskiego* (1970), *Miejsce „Nocy i dni” w literaturze polskiej* (1970), *Maria Dąbrowska i pamiętnikarstwo* (1971), *O dramatach Marii Dąbrowskiej* (1972), *Tradycja i nowoczesność* (1972).

Cennym wkładem Ewy Korzeniewskiej w udostępnienie i popularyzację dorobku Dąbrowskiej są prace edytorskie, zwłaszcza obejmujące utwory i teksty dotąd nie publikowane w osobnych książkach, jak m.in. publicystyka wydana w 2-tomowej edycji *Pism rozproszonych* (1964), uznawana za lekturę pasjonującą dla niektórych czytelników, pozwalającą przeżyć „przygodę wzniosłą i szczególnie dziś ważną” — jak pisał w pochwalnej recenzji Stanisław Grochowiak⁴.

---

³ A. Konkowski, *Klucz do twórczości*. „Nowe Książki” 1971, nr 17, s. 1137—1138.

⁴ S. Grochowiak, *Wieża zastug*. „Współczesność” 1964, nr 21.

Opracowane przez Ewę Korzeniewską przy wykorzystaniu najnowszych badań — i w oparciu o materiały archiwalne — tomy wydania krytycznego *Dzieł zebranych* Marii Dąbrowskiej (*Opowiadania*, 1967; *Domowe progi*, 1969; *Szkice o Conradzie*, 1974; *Przygody człowieka myślącego*, 1970; *Noce i dni*, 1972 oraz wznowienia) zachowają wartość literaturoznawczą na długo.

Działalność naukową Ewy Korzeniewskiej cechowały zawsze ambicja badawcza, rzetelność i poczucie odpowiedzialności połączone z dążeniem do nowatorstwa, któremu z upływem lat coraz silniej towarzyszyła świadomość niezgłębialnej w pełni złożoności poznania dziejowej egzystencji literatury.

Jako wieloletni kierownik zespołów młodszych współpracowników, którzy z jej pomocą zdobywali wiedzę i doświadczenie, oraz promotor ich stopni naukowych, pozostawiła po sobie wdzięczną pamięć o człowieku uczciwym i życzliwym, choć niepobłażliwym w wymaganiach ciągłego rozwoju, nieustannego podnoszenia poziomu kwalifikacji i dokonań.

Maria Brykalska